

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ДО УМОВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Кваліфікаційна робота (проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконала: студентка 4 курсу 441 групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної
програми Початкова освіта
Максімова Катерина Василівна
Керівник к.пед.н., доцент Вінник Т.О.
Рецензент Примакова В.В.
докторка педагогічних наук, доцентка
кафедри педагогіки, менеджменту освіти й
інноваційної діяльності Комунального
вищого навчального закладу «Херсонська
академія неперервної освіти» Херсонської
обласної ради

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ РІЗНИХ ВЧЕНИХ ДО ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	6
1.1. Поняття і сутність соціально-психологічної адаптації до школи...	6
1.2. Психолого-педагогічні умови адаптації дитини до школи.....	12
1.3. Шкільна дезадаптація: ознаки, причини, наслідки.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	36
2.1. Фактори успішності адаптації дитини до Нової української школи.....	36
2.2. Організація і методи дослідження.....	38
2.3. Опис та обговорення результатів емпіричного дослідження.....	43
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ.....	58
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності	58
Додаток Б. Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Незалежно від того, коли дитина пішла в школу, змінюється соціальний статус колишнього малюка - з'являється нова соціальна роль «учень». Можна вважати це народженням соціального «Я» дитини. Зміна зовнішньої позиції тягне за собою зміну самосвідомості особистості першокласника, відбувається переоцінка цінностей. Те, що було значущим раніше, стає другорядним, а те, що має відношення до навчання, стає більш цінним. Такі зміни відбуваються в психіці дитини при сприятливому розвитку подій, її успішної адаптації до шкільного навчання.

Процес адаптації дитини в школі складний і фізично, і психологічно.

Психічну адаптацію можна визначити як процес встановлення оптимальної відповідності особистості і навколишнього середовища в ході здійснення властивої людині діяльності. Також процес адаптації дозволяє індивідууму задовольняти актуальні потреби і реалізовувати пов'язані з ними значущі цілі, забезпечуючи в той же час відповідність діяльності людини і його поведінки вимогам середовища.

Практично всі діти, які вступають в перший клас, хочуть бути хорошими учнями. Якою б не була їх шкільна мотивація, все-таки, більшість з них намагається вчитися добре. Але, на жаль, не всім це вдається, багато з них відчують різні труднощі в навчанні.

Актуальність дослідження визначається тим, що в даний час подібні труднощі, за даними різних авторів, відчують від 15 до 40% учнів початкових класів загальноосвітньої школи, причому відзначається тенденція до подальшого зростання їх кількості [5].

Це сприяє, наприклад, інтенсифікації навчальної діяльності, що спостерігається в останні роки; а також перетворення в соціально-економічній сфері, що змінюють умови життя дітей і визначають

необхідність поглибленого аналізу шкільної адаптації.

Саме тому вивчення адаптації у дітей молодшого шкільного віку визначило вибір **теми дослідження**: «Адаптація дітей до умов нової української школи».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана як складова науково-дослідної теми кафедри педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Об'єкт дослідження – процес соціально-психологічної адаптації першокласників до школи.

Предмет дослідження – педагогічні умови шкільної адаптації першокласників в Новій українській школі.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови шкільної адаптації першокласників в Новій українській школі та діагностувати рівень сформованості досліджуваної якості.

Завдання дослідження:

1) проаналізувати поняття «шкільна адаптація» та виявити її критерії для першокласників;

2) порівняти показники адаптації серед гімназистів та першокласників НУШ.

3) обґрунтувати педагогічні умови ефективної адаптації першокласників в умовах Нової української школи.

Для розв'язання дослідницьких завдань використано такі **методи дослідження**:

1) теоретичні – аналіз, систематизація та узагальнення наукових ідей для уточнення сутності і структури шкільної адаптації дітей молодшого шкільного віку, обґрунтування педагогічних умов;

2) емпіричні – вивчення досвіду забезпечення ефективних умов

адаптації дітей в початковій школі; діагностичний експеримент для визначення сучасного стану адаптації дітей до умов нової Української школи.

Практичне значення дослідження – узагальнення проблеми адаптації першокласників в Новій українській школі можуть бути використані в практичній роботі шкільних психологів в процесі консультування та корекційної роботи, у змісті фахової підготовки майбутніх вчителів зі спеціальності «Початкова освіта».

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ РІЗНИХ ВЧЕНИХ ДО ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Поняття і сутність соціально-психологічної адаптації до школи

Поняття адаптація виникло в ХІХ столітті і використовувалося спочатку головним чином в біології. Потім це поняття стали застосовувати не тільки до різних сторін життєдіяльності організму, але і до особистості людини і навіть до колективної поведінки.

Вперше термін введений Г. Албертом і вживався в медичній і психологічній літературі, де позначав зміну чутливості аналізаторів під впливом пристосування органів почуттів, до дії подразників.

Дослідження психолого-педагогічної літератури показало, що існує кілька підходів до поняття адаптації.

Адаптація-це міждисциплінарне поняття, тому воно розглядається багатьма дослідниками. Дане поняття охоплює різні адаптивні системи. Термін «адаптація» походить від латинського слова *adaptatio* – пристосування. Можливо, тому багато авторів дають його дефініцію через переклад і визначають адаптацію як пристосування організму до умов середовища [14, с. 67].

За основу був узятий варіант аналізованого терміна, який запропонував Ю.А. Урманцев, так як воно відображає найбільш загальне визначення адаптації.

«Адаптація-система ознак, сообразуемая з характерними рисами об'єкта і його сфери проживання, здатну здійснити цілі об'єкта в цьому середовищі, засновану і створювану у відповідь на реальні і ймовірні дії факторів. Другим варіантом цього визначення є приведення системи характеристик об'єктом-системою до особливостей середовища його

проживання для того, щоб реалізувати його цілі в даному середовищі» [14, с. 174].

Адаптація як динамічний процес перебудови функціональних систем організму, що забезпечує динамічний віковий розвиток, була розглянута Б. Г. Ананьєвим, Л. С. Виготським, А. Н. Леонтьєвим, С. Л. Рубінштейном та іншими вченими.

Особлива увага в науковій літературі приділяється соціальній адаптації, яка є складовою частиною поняття «адаптація». Іноді в літературі застосовується термін соціально-психологічна адаптація - це взаємодія особистості і соціального середовища, яке призводить до оптимального співвідношення цілей і цінностей особистості і групи. В ході соціально-психологічної адаптації реалізуються потреби, інтереси і прагнення особистості, розкривається і розвивається її індивідуальність, особистість входить в нове соціальне оточення, стає повноправним членом колективу-таке визначення ми можемо зустріти в роботах Є. С. Кузьміна, В.Є. Семенової. В останні роки все більш активно питання соціальної адаптації розглядаються в педагогічних роботах: Ш. А. Амонашвілі, Г. Ф. Кумаріна, А. В. Мудрик, І. П. Підласий, Е. А. Ямбург та ін.

Так як існує ще одна важлива, на нашу думку, точка зору на адаптацію як на процеси взаємодії суб'єкта і об'єкта, суб'єкта і суб'єкта і внаслідок якого, неминуче відбуваються зміни в двох взаємодіючих складових. Доцільно було б уточнити судження В. Н.Грибова про те, що рівновага між організмом і середовищем є підсумком процесу адаптації [10, с. 43].

Адаптація вважається якістю будь-якого, без винятку, живого організму. Однак, людина – це не просто живий організм, а перш за все найтруднейшая біосоціальна система. З цієї причини при аналізі труднощів адаптації людини доцільно виділити три функціональних рівня: фізіологічний, психічний і соціальний. Вирішальну роль в процесі

підтримки адекватних відносин в системі «індивідуум-середовище», в ході якого можуть змінюватися всі параметри системи, грає психічна адаптація.

Психічне пристосування можна визначити, як процес встановлення раціонального співвідношення навколишнього середовища і особистості в процесі здійснення властивої людині діяльності, що надає можливість індивіду задовольняти важливі потреби і здійснювати пов'язані з ними значущі цілі, забезпечуючи в той же час співвідношення максимальної діяльності людини, його поведінки, вимогам середовища.

Аналіз будь-якої труднощі психологічного невідповідності буде неповним без досліджень психічної адаптації, а аналіз представлених нюансів адаптаційного процесу є невід'ємною частиною психології людини. Таким чином, розташована на стику різних сфер знання, які набувають в сучасних умовах все більшої ролі, проблема психічної адаптації є важливою областю наукових досліджень. У зв'язку з цим адаптаційну концепцію можна проаналізувати як один з перспективних підходів до комплексного вивчення людини.

Дитина, з'являючись на світ, є соціальним істотою. При цьому під соціальністю ми маємо на увазі вміння індивідуума проявляти якість соціальної адаптивності, тобто вступати у взаємодію з іншими людьми, впливати на них, крім того, змінювати себе і свою поведінку у відповідь на їх впливу в напрямку, відповідному їх очікуванням.

Для того щоб охарактеризувати соціальну адаптацію, необхідно зауважити, що тут проявляється спадкоємність між біологічними і соціальними механізмами. Л. С. Виготський писав про те, що біологічному за допомогою соціальних факторів переплавляється в соціальне; біологічне, органічне – в особисте; природне, абсолютне, безумовне переплавляється в умовне. Це і приймається за власний матеріал психології, тим самим, підкреслюючи зв'язок соціального, біологічного, психологічного. Фізіологічна адаптація передбачає собою

процес взаємодії біогенної основи особистості із зовнішнім середовищем (анатомічні та вікові характерні риси, процеси дозрівання і розвитку організму, процеси обміну речовин, внутрішні системи) [5, с. 59].

У різних авторів присутні індивідуальні погляди на адаптацію, що суперечать один з одним. Так, наприклад, Е. Еріксон, говорить про те, що в граничних випадках існує небезпека втрати індивідуальності, асиміляції особистості.

При широкому трактуванні Ж. Піаже, Г. Бал – адаптація розуміється як єдність протилежно спрямованих процесів акомодатії і асиміляції. В даному випадку акомодатія забезпечує варіант функціонування організму або суб'єкта відповідно до властивостей середовища, а в процесі асиміляції змінюються ті чи інші компоненти середовища, переробляються відповідно до структури організму або схеми поведінки суб'єкта. Зазвичай, процеси акомодатії і асиміляції тісно пов'язані між собою, але в деяких випадках один з них може виступити в провідній ролі.

Великий внесок у вивчення проблем адаптації особистості зроблено у вітчизняній та зарубіжній психології. Зокрема, поняття «адаптація молодших школярів до навчальної діяльності», було розкрито в дослідженнях М. Р. Битянової, А. Л. Венгер, І. В. Дубровіної,

Адаптація молодших школярів в єдності з психічним розвитком і особистісним становленням розглядалася в працях Л. І. Божович, І. В. Дубровіної, А. В. Запорожця, Д. І. Фельдштейна, Д. Б. Ельконіна та ін.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок про те, що поняття «адаптація» часто вживається як в педагогічній, так і в психологічній літературі. Обидва трактування розглянуті досить широко, як зарубіжними вченими, так і вітчизняними.

Адаптація в педагогічній літературі - це здатність людини змінювати свою поведінку, стан або ставлення до чого-небудь в залежності від зміни умов життєдіяльності.

Адаптація в психологічній літературі - це пристосування людини до існуючих в суспільстві вимогам і критеріям оцінок за рахунок присвоєння норм і цінностей даного суспільства.

Битянова М. Р. вважає, що адаптація школяра розглядається не тільки як процес пристосування його до успішного функціонування в даному середовищі, але і як активне освоєння особистістю навколишнього простору, пов'язане з її здатністю до психологічного, особистісного, соціального саморозвитку.

Розглядаючи явище адаптації, стає зрозуміло, що вона виникає як наслідок при зміні звичних умов життя з'являються фактори, що вносять дезорганізацію в психічну діяльність, що регулює поведінку людини. Виникає необхідність в нових психічних реакціях на подразники, викликані зміною умов. Відносна дезорганізація психічних функцій є сигналом для включення механізму регуляції і компенсації, кінцевий результат дії якого - організація нового рівня психічної діяльності відповідно до зміненими умовами середовища. Деякі автори вважають, що слово адаптація можна вживати, з одного боку, для позначення властивості людини, яке характеризує його стійкість до умов середовища, висловлюючи рівень пристосованості до неї. З іншого боку, адаптація розглядається як процес пристосування людини до мінливих умов. І в цьому випадку важливо бачити взаємний характер адаптації людини в тому середовищі, з яким він вступає в регулятивні адаптаційні зв'язки в житті [31].

Стійка психічна адаптація (адаптованість) - рівень психічної діяльності (комплекс регуляторних психічних реакцій), що визначає адекватне заданим умовам середовища поведінку людини, його ефективна взаємодія з середовищем і успішну діяльність без значного нервово-психічної напруги. Критерієм підвищення нервово-психічної стійкості можна вважати внутрішню психічну комфортність людини, яка визначається збалансованістю позитивних і негативних емоцій.

Поняття соціально-психологічної адаптації особистості полягає в оптимальній реалізації внутрішніх можливостей людини і його особистісного потенціалу в соціально значущій діяльності; в здатності, зберігаючи себе як особистість, взаємодіяти з навколишнім соціумом в конкретних умовах існування. У процесі соціально-психологічної адаптації змінюється і внутрішній світ людини: з'являються нові уявлення, знання про діяльність, якою він займається, в результаті чого відбувається самокорекція і самовизначення особистості. Зазнають змін і самооцінка особистості, яка пов'язана з новою діяльністю суб'єкта, її цілями і завданнями, труднощами і вимогами; рівень домагань, образ «Я», рефлексія, «Я - концепція», оцінка себе в порівнянні з іншими. Виходячи з даних підстав, відбувається зміна установки на самоствердження, індивід набуває необхідні знання, вміння і навички. Все це і визначає сутність його соціально-психологічної адаптації до соціуму, успішність її протікання.

Таким чином, можна говорити про подібний стан людини в середовищі його звичної життєдіяльності. Поняття стійка адаптація « можна вважати синонімом норми, здоров'я.

Сутність соціально-психологічної адаптації першокласників до навчання в початковій школі.

При вступі до школи докорінно змінюються умови життя і діяльності дитини; провідною стає навчальна діяльність. В елементарних формах навчальна діяльність здійснювалася і дошкільником, але для нього вона носила другорядний характер, тому що провідною виступала гра; мотиви навчальної діяльності дошкільника також були переважно ігровими.

Режим шкільних занять вимагає набагато більш високого, ніж в дошкільному дитинстві, рівня довільності поведінки. Необхідність налагоджувати і підтримувати взаємини з педагогами і однолітками в ході спільної діяльності вимагає розвинених навичок спілкування. У зв'язку з

цим особливої важливості набуває готовність до шкільного навчання, яка повинна бути сформована у старших дошкільнят. Діти, які мають достатній досвід спілкування, з розвиненою мовою, сформованими пізнавальними мотивами і вмінням доволіно-вольової регуляції поведінки, легко адаптуються до шкільних умов.

Часто в більш виражених умовах виявляються діти, які відвідували дитячий сад, оскільки там елементи готовності до шкільного навчання цілеспрямовано формуються педагогічним впливом. Діти, які не відвідували дошкільні установи, користувалися більш пильною і індивідуалізованою увагою батьків. Вони, як правило, мають певні переваги в пізнавальній сфері, але часто не мають достатнього досвіду взаємин і взагалі стоять на егоцентричній особистісної позиції. Труднощі, що виникають внаслідок недостатньої готовності до школи, можуть бути причиною дезадаптації дитини. Нездатність до адекватної поведінки і невдачі в навчальній діяльності, закріплюючись, сприяють виникненню так званих шкільних неврозів.

У перші навчальні тижні може закладатися основа для розвитку в майбутньому слабкої успішності, тому багато дослідників велике значення надають питанням шкільної готовності, а також адаптації першокласника до нових умов систематичного навчання в колективі однолітків.

1.2. Психолого-педагогічні умови адаптації дитини до школи

Розглядаючи адаптацію дитини до школи, дослідники виділяють рівні, механізми і показники адаптації. Так, А.Л. Венгер розглядає адаптованість як систему якостей особистості, умінь і навичок, що забезпечують успішність подальшої життєдіяльності, і виділяє три рівні адаптованості першокласників.

Високий рівень адаптації. Першокласник позитивно ставиться до школи, пред'являються вимоги сприймає адекватно, навчальний матеріал

сприймає легко, глибоко і повно опановує програмним матеріалом, вирішує ускладнені завдання. Старанний, уважно слухає вказівки і пояснення вчителя, виконує доручення без зовнішнього контролю, проявляє великий інтерес до самостійної роботи. Завжди готується до всіх уроків, громадські доручення виконує охоче і сумлінно. Займає в класі сприятливе статусне положення.

Середній рівень адаптації. Першокласник позитивно ставиться до школи, її відвідування не викликає негативних переживань. Розуміє навчальний матеріал, якщо вчитель викладає його докладно і наочно, засвоює основний зміст навчальних програм, самостійно вирішує Типові навчальні завдання. Зосереджений і Уважний при виконанні завдань, доручень, вказівок дорослого, але при його контролі і тоді, коли зайнятий чимось цікавим для себе. Громадські доручення виконує сумлінно, дружить з багатьма однокласниками.

Низький рівень адаптації. Першокласник негативно або індиферентно ставиться до школи, нерідкі скарги на нездоров'я, домінує пригнічений настрій. Спостерігаються порушення дисципліни, пояснюваний учителем матеріал засвоюється фрагментарно, Самостійна робота з навчальним матеріалом утруднена, до уроків готується нерегулярно, необхідний постійний контроль, систематичне нагадування і спонукання з боку дорослого. Зберігає працездатність і увагу при подовжених паузах для відпочинку, для розуміння нового і вирішення завдань за зразком потрібна значна допомога вчителів і батьків. Громадські доручення виконує під контролем, без особливого бажання, близьких друзів не має, знає по іменах і прізвищах тільки частина однокласників.

З цих описів видно, що основна частка характеристик адаптованого і дезадаптованого школяра відноситься до області засвоєння шкільного матеріалу і виконання шкільних обов'язків.

У дослідженнях Е. М. Александровської для аналізу процесу

адаптації молодших школярів використовуються чотири критерії:

- * ефективність навчальної діяльності (навчальна активність і засвоєння знань);
- * засвоєння шкільних норм поведінки на уроці і зміні;
- * успішність соціальних контактів (відносини з дітьми та вчителями);
- * емоційне благополуччя.

Важливою особливістю такого підходу є орієнтація на наступний методологічний принцип: відсутність показників адаптації одночасно виступає як наявність показників дезадаптації.

Т. В. Дорожевець розширює діапазон критеріїв і показників адаптації дитини до школи, пропонуючи її трикомпонентну модель. Шкільна адаптація здійснюється в трьох сферах.

Академічна адаптація характеризує ступінь відповідності поведінки дитини нормам шкільного життя: прийняття вимог вчителя і ритму навчальної діяльності, оволодіння правилами поведінки в класі, ставлення до школи, достатня пізнавальна активність на уроках і т. д.

Соціальна адаптація відображає успішність входження дитини в нову соціальну групу у вигляді прийняття дитини однокласниками, достатньої кількості комунікативних зв'язків, вміння вирішувати міжособистісні проблеми і т. д.

Особистісна адаптація характеризує рівень прийняття дитиною самого себе як представника нової соціальної спільності («я - школяр») і виражається у вигляді відповідних самооцінки і рівня домагань в шкільній сфері, прагнення до самозміни та ін.

Нам представляється можливим розглянути процес і результат адаптації в ще більш широкому аспекті з точки зору перспектив розвитку особистості критерієм і умовою успішності адаптації виступає, перш за все, ступінь збереження (як здатність до відновлення) на належному рівні психологічного і фізичного здоров'я.

У психолого-педагогічну літературу поняття психологічного (психічного) здоров'я стало входити порівняно недавно. В даний час є спроби розмежувати психічне і психологічне здоров'я, проте дуже часто показники їх перетинаються, тому провести кордон між ними складно.

Існують різні підходи до визначення показників психологічного здоров'я. А. Маслоу, один з яскравих представників гуманістичної психології, писав про дві складові психологічного здоров'я. Це, по-перше, прагнення людей бути «всім, чим вони можуть», розвивати весь свій потенціал через» самоактуалізацію», і, по-друге, прагнення до гуманістичних цінностей. Він виділяв наступні характеристики «самоактуалізіруючихся» особистостей:

- * реалістичне спокійне сприйняття дійсності (такий, як вона є);
- * прийняття себе, інших і природи;
- * безпосередність (спонтанність);
- * чутливість до проблем, центрованість на проблемі, а не на собі;
- наявність потреби в самоті;
- * автономність і незалежність;
- * повага всіх, здатність до близьких відносин з людьми;
- * співчуття і співчуття;
- * відсутність схильності до стереотипів у сприйнятті людей і явищ;
- * доброзичливе почуття гумору;
- * висока креативність;
- * духовність, моральні якості.

А. Еллі, К. Роджерс, Д. Снігг і А. Комбс доповнюють критерії психологічно здорового, «адекватного», «що розвивається» людини наступними характеристиками: позитивна самооцінка і самоприняття, інтерес до самого себе, суспільний інтерес, самоконтроль, відкритість для досвіду, емпатія (проникливе розуміння інших), довіру, оптимізм, відкритість переживанням і здатність приймати свої почуття і думки за основу для вибору поведінки, рухливість (гнучкість) і сприйнятливості до

зовнішніх змін.

Для першого етапу шкільного життя характерно те, що дитина підпорядковується новим вимогам вчителя, що регулює його поведінку в класі і вдома, а також починає цікавитися змістом самих навчальних предметів. Безболісне проходження дитиною цього етапу свідчить про гарну готовність до шкільних занять. Але далеко не всі діти семирічного віку володіють нею. Багато з них спочатку відчувають труднощі і не відразу включаються в шкільне життя. Найбільш часто зустрічаються три типи труднощів.

Перший з них пов'язаний з особливостями шкільного режиму. Без належних звичок у дитини з'являється надмірна втома, зриви в навчальній роботі, пропуск режимних моментів. Більшість дітей з психофізіологічної сторони, підготовлені до формування відповідних звичок. Необхідно тільки, щоб учитель і батьки зрозуміло і чітко висловлювали нові вимоги до життя дитини, постійно контролювали їх виконання, вживали заходів заохочення і покарання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Другий тип труднощів, які відчувають першокласники, виникає з характеру взаємин з учителем, однокласниками, в сім'ї. При всій можливій привітності і доброті до дітей, вчитель все-таки виступає як авторитетний і строгий наставник, що висуває певні правила поведінки і припиняє всякі відхилення від них. Взаємини учнів в класі бувають нормальними тоді, коли вчитель однаково рівний і вимогливий до всіх дітей, коли слабких він заохочує за працьовитість, а сильних може пожурити за зайву самовпевненість. Це створює хороший психологічний фон для колективної роботи класу. Учитель підтримує дружбу дітей по спільності інтересів, за загальними зовнішніми умовами життя. З вступом до школи змінюється положення дитини в сім'ї. У нього з'являються нові права і обов'язки.

Третій тип труднощів багато першокласників починають відчувати

в середині навчального року. Спочатку вони з радістю відвідували школу, із задоволенням приймалися за будь-які справи, пишалися оцінками вчителя, позначалася їх загальна готовність до оволодіння знаннями. Найбільш вірний спосіб попередити насичення вченням полягає в тому, щоб діти отримували на уроках досить складні навчально-пізнавальні завдання, стикалися з проблемними ситуаціями, вихід з яких вимагає оволодіння відповідними поняттями. При первинному входженні в шкільне життя у дитини відбувається істотна психологічна перебудова. Він набуває деякі важливі звички нового режиму, встановлює довірчі відносини з учителем і друзями. На основі з'явилися інтересів до змісту навчального матеріалу у нього закріплюється позитивне ставлення до навчання. Подальший розвиток цих інтересів і динаміка ставлення молодших школярів до навчання залежать від процесу формування у них навчальної діяльності. Знання, вміння і навички засвоюються в спілкуванні з батьками і однолітками, в іграх, при читанні книг і т. д.

Психологічна адаптація дитини до школи охоплює всі сторони дитячої психіки: особистісно-мотиваційну, вольову, навчально-пізнавальну. У процесі шкільного навчання головне-навчити дітей усвідомлювати навчальне завдання. Досягнення такої мети вимагає від учнів певних зусиль і розвитку цілого ряду важливих навчальних якостей таких як:

1. Мотиваційне ставлення до школи і вчення: бажання (або небажання) приймати навчальне завдання, виконувати завдання педагога, тобто вчитися.

2. Прийняття навчальної задачі: розуміння завдань, поставлених педагогом; бажання їх виконувати; прагнення до успіху або бажання уникнути невдачі.

3. Уявлення про зміст діяльності та способи її виконання: рівень елементарних знань і умінь, сформованих до початку навчання.

4. Інформаційне ставлення: забезпечує сприйняття, переробку і

збереження різноманітної інформації в процесі навчання.

5.Управління діяльністю: планування, контроль і оцінка власної діяльності, а також сприйнятливість до навчального впливу.

Отже, навіть високий рівень пізнавальної активності ще не гарантує достатню мотивацію навчання. Необхідно, щоб був високий загальний рівень розвитку дитини і розвинені провідні якості особистості.

У період пристосування дитини до школи найбільш значущі зміни відбуваються в його поведінці. Як правило, показником труднощів адаптації є такі зміни в поведінці, як надмірне збудження і навіть агресивність або, навпаки, загальмованість, депресія і почуття страху, небажання йти в школу. Всі зміни в поведінці дитини відображають особливості психологічної адаптації до школи.

Навчальна діяльність вимагає певного запасу знань про навколишній світ, сформованості елементарних понять. Дитина повинна володіти розумовими операціями, вміти узагальнювати і диференціювати предмети і явища навколишнього світу, вміти планувати свою діяльність і здійснювати і самоконтроль. Важливі позитивне ставлення до вчення, здатність до саморегуляції поведінки і прояви вольових зусиль для виконання поставлених завдань. Не менш важливі і навички мовного спілкування, розвинена дрібна моторика руки і зорово-рухова координація.

Тому поняття «готовність дитини до школи» – комплексне, багатогранне і охоплює всі сфери життя дитини; в залежності від розуміння сутності, структури і компонентів готовності дитини до навчання виявляються її основні критерії і параметри. Сучасна школа знаходиться в пошуку моделей навчання, які можуть забезпечити різнобічний розвиток особистості з урахуванням їх індивідуальних психофізіологічних та інтелектуальних можливостей. Найбільш ефективною формою індивідуалізації навчального процесу, що забезпечує максимально комфортні умови для дитини, є диференційоване

навчання.

Існують методики діагностування дітей при вступі до школи. Вони допоможуть вихователю дитячого садка і вчителю початкових класів визначити ступінь зрілості дитини. Готовність дітей до школи може визначатися за такими параметрами, як планування, контроль, рівень розвитку інтелекту.

Планування-вміння організувати свою діяльність відповідно до її мети:

Низький рівень-дії дитини не відповідають меті.

Середній рівень-дії дитини частково відповідають змісту мети.

Високий рівень-дії дитини повністю відповідають змісту мети.

Контроль-вміння зіставити результати своїх дій з наміченою метою:

1. Низький рівень -повна невідповідність результатів зусиль дитини поставленої мети (сама дитина цієї невідповідності не бачить).

2.Середній рівень-часткове відповідність результатів зусиль дитини поставленої мети (самостійно дитина не може бачити це повна невідповідність).

3.Високий рівень-відповідність результатів зусиль дитини поставленої мети; дитина може самостійно зіставити всі отримані ним результати з поставленою метою.

Мотивація вчення-прагнення знаходити приховані властивості предметів, закономірності у властивостях навколишнього світу і використовувати їх:

1. Низький рівень -дитина орієнтується тільки на, ті властивості предметів, які безпосередньо доступні органам почуттів.

2.Середній рівень-дитина прагне орієнтуватися на деякі узагальнені властивості навколишнього світу-знаходити і використовувати ці узагальнення.

3.Високий рівень-явно виражене прагнення знаходити приховані від безпосереднього сприйняття властивості навколишнього світу, їх

закономірності; присутнє бажання використовувати ці знання в своїх діях.

Рівень розвитку інтелекту:

1. Низький рівень -невміння слухати іншу людину, виконувати логічні операції аналізу, порівняння, узагальнення абстракції і конкретизації у формі словесних понять.

2.Середній-невміння слухати іншу людину, прості логічні операції – порівняння, узагальнення у формі словесних понять – виконуються без помилок.

3.Високий-можливі деякі помилки в розумінні іншої людини і у виконанні всіх логічних операцій, але ці помилки дитина може виправити сам без допомоги дорослого.

Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного розвитку і якісного перетворення пізнавальних процесів: вони починають набувати опосередкований характер і стають усвідомленими і довільними. Дитина поступово опановує своїми психічними процесами, вчиться керувати увагою, пам'яттю, мисленням.

Таким чином, молодший шкільний вік є етапом істотних змін в психічному розвитку. Повноцінне проживання дитиною даного вікового періоду можливо лише при визначальній і активній ролі дорослих (вчителів, батьків, вихователів, психологів), основним завданням яких є створення оптимальних умов для розкриття і реалізації потенційних можливостей молодших школярів з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

1.3. Шкільна дезадаптація: ознаки, причини, наслідки

Вивчаючи тему шкільної адаптації, ми не можемо не звернути увагу на те, що існує ще й таке явище, як дезадаптація.

У найзагальнішому сенсі під шкільною дезадаптацією мається на увазі, як правило, деяка сукупність ознак, що свідчать про невідповідність

соціопсихологічного і психофізіологічного статусу дитини вимогам ситуації шкільного навчання, оволодіння якої по ряду причин стає скрутним.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної психологічної літератури показує, що терміном «шкільна дезадаптація» («Шкільна непристосованість») фактично визначаються будь-які труднощі, що виникають у дитини в процесі шкільного навчання. До числа основних первинних зовнішніх ознак лікарі, педагоги і психологи одностайно відносять фізіологічні прояви труднощів у навчанні і різні порушення шкільних норм поведінки. З позицій онтогенетичного підходу до дослідження механізмів дезадаптації особливого значення набувають кризові, переломні моменти в житті людини, коли відбуваються різкі зміни в його ситуації соціального розвитку.

Найбільший ризик представляє момент надходження дитини в школу і період первинного засвоєння вимог, що пред'являються новою соціальною ситуацією.

На фізіологічному рівні дезадаптація проявляється в підвищеній стомлюваності, зниженій працездатності, імпульсивності, неконтрольованому руховому неспокої (розгальмованості) або загальмованості, порушеннях апетиту, сну, мови (заїкання, запинки). Нерідко спостерігаються слабкість, скарги на головні болі і болі в животі, гримасничанье, тремтіння пальців рук, обгризання нігтів і інші нав'язливі рухи і дії, а також говоріння з самим собою, енурез.

На пізнавальному та соціально-психологічному рівні ознаками дезадаптації є неуспішність навчання, негативне ставлення до школи (аж до відмови відвідувати її), до вчителів і однокласників, навчальна та ігрова пасивність, агресивність по відношенню до людей і речей, підвищена тривожність, часта зміна настрою, страх, впертість, капризи, підвищена конфліктність, почуття невпевненості, меншовартості, своєї відмінності від інших, помітна самотність у колі однокласників,

брехливість, занижена або завищена самооцінка, надчутливість, супроводжувана плаксивістю, надмірною образливістю і дратівливістю.

Виходячи з поняття «структура психіки» і принципів її аналізу, компонентами шкільної дезадаптації можуть виступати наступні

Когнітивний компонент, що виявляється в неуспішності навчання за програмою, що відповідає віку і здібностям дитини. Включає такі формальні ознаки, як хронічна неуспішність, другорічництво, і якісні ознаки типу недостатності знань, умінь і навичок.

Емоційний компонент, що виявляється в порушенні ставлення до навчання, вчителю, життєвій перспективі, пов'язаної з навчанням.

Поведінковий компонент, показниками якого виступають повторювані важко коригуються порушення поведінки: патохарактерологічні реакції, антидисциплінарна поведінка, нехтування правилами шкільного життя, Шкільний вандалізм, девіантна поведінка.

Симптоми шкільної дезадаптації можуть відзначатися у абсолютно здорових дітей, а також поєднуватися з різними нервово-психічними захворюваннями. При цьому шкільна дезадаптація не поширюється на порушення навчальної діяльності, викликані затримкою психічного розвитку, грубими органічними розладами, фізичними дефектами, порушеннями органів чуття.

Таким чином, шкільна дезадаптація - це утворення неадекватних механізмів пристосування до школи у формі порушення навчання і поведінки, конфліктних відносин, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності, спотворень в особистісному розвитку.

Аналіз літературних джерел дозволяє класифікувати все різноманіття факторів, що сприяють виникненню шкільної дезадаптації.

До природно-біологічних передумов можна віднести:

* соматичну ослабленість дитини;

- * порушення формування окремих аналізаторів і органів чуття (неотягощені форми тифло-, сурдо-і інших патологій);

- * нейродинамічні розлади, пов'язані з психомоторною загальмованістю, емоційною нестійкістю (гіпердинамічний синдром, рухова розгальмованість);

- * функціональні дефекти периферійних органів мови, що ведуть до порушення розвитку шкільних навичок, необхідних для оволодіння усним і письмовим мовленням;

- * легкі когнітивні розлади (мінімальні мозкові дисфункції, астеничні та цереброастеничні синдроми).

До соціально-психологічних причин шкільної дезадаптації можна віднести:

- * соціально-сімейну педагогічну занедбаність дитини, неповноцінний розвиток на попередніх етапах розвитку, супроводжувані порушеннями формування окремих психічних функцій і пізнавальних процесів, недоліками підготовки дитини до школи;

- * психічну депривацію (сенсорну, соціальну, материнську та ін.);

- * особистісні якості дитини, сформовані до школи: егоцентризм, аутичноподібний розвиток, агресивні тенденції та ін.;

- * неадекватні стратегії педагогічної взаємодії та навчання.

Є.В. Новікова пропонує наступну класифікацію форм (причин) шкільної дезадаптації, характерної для молодшого шкільного віку.

Дезадаптація внаслідок недостатнього оволодіння необхідними компонентами предметної сторони навчальної діяльності. Причини цього можуть полягати в недостатньому інтелектуальному і психомоторному розвитку дитини, в неувазі з боку батьків або вчителя до того, як дитина опановує навчанням, у відсутності необхідної допомоги. Ця форма шкільної дезадаптації переживається молодшокласниками гостро лише тоді, коли дорослі підкреслюють «безглуздість», «невмілість» дітей.

Деадаптація внаслідок недостатньої довільності поведінки. Низький рівень самоврядування ускладнює оволодіння як предметної, так і соціальної сторонами навчальної діяльності. На уроках такі діти поведуться нестримано, не виконують правила поведінки. Ця форма деадаптації найчастіше є наслідком неправильного виховання в сім'ї: або повної відсутності зовнішніх форм контролю і обмежень, які підлягають інтеріоризації (стилі виховання «гіперопіка», «кумир сім'ї»), або винесення засобів контролю зовні («домінуюча гіперпротекція»).

Деадаптація як наслідок неможливості пристосуватися до темпу шкільного життя. Цей тип порушення частіше зустрічається у соматично ослаблених дітей, у дітей зі слабким і інертним типами нервової системи, порушеннями органів чуття. Сама деадаптація виникає в тому випадку, якщо батьки або вчителі ігнорують індивідуальні особливості таких дітей, які не витримують високих навантажень

Деадаптація як результат дезінтеграції норм сімейної спільності та шкільного оточення. Цей варіант деадаптації виникає у дітей, які не мають досвіду ідентифікації з членами своєї сім'ї. У цьому випадку вони не можуть утворити справжні глибокі зв'язки з членами нових спільнот. В ім'я збереження незмінного Я вони насилу вступають в контакти, не довіряють вчителю. В інших випадках результатом неможливості вирішити протиріччя між сімейним і шкільним ми є панічний страх розставання з батьками, бажання уникнути школи, нетерпляче очікування кінця занять (тобто. те, що зазвичай називають шкільним неврозом).

Ряд дослідників (зокрема, В.Є. Каган, Ю.А. Александровський, Н. А. Березовін, Я. Л. Коломінський, І. А. Невський) розглядають шкільну деадаптацію як наслідок дидактогенії і дидаскогениї. У першому випадку психотравмуючим фактором визнається сам процес навчання.

Інформаційні перевантаження мозку в поєднанні з постійним дефіцитом часу, що не відповідають соціальним і біологічним

можливостям людини, є одним з найважливіших умов виникнення прикордонних форм нервово-психічних розладів.

Відзначається, що у дітей до 10 років з їх підвищеною потребою в рухах найбільші труднощі викликають ситуації, в яких потрібно контролювати свою рухову активність. При блокуванні цієї потреби нормами шкільної поведінки наростає м'язове напруження, погіршується увага, падає працездатність, швидко настає стомлення. Наступаюча слідом за цим розрядка, що є захисною фізіологічною реакцією організму на надмірне перенапруження, виражається в неконтрольованому руховому неспокої, розгальмованості, які сприймаються вчителем як дисциплінарні проступки.

Серед причин шкільної дезадаптації нерідко називають деякі особистісні якості дитини, сформовані на попередніх етапах розвитку. Існують інтегративні особистісні освіти, що визначають найбільш типові і стійкі форми соціальної поведінки і підпорядковують собі його більш приватні психологічні характеристики. При неадекватному їх завищенні діти некритично прагнуть до лідерства, реагують негативізмом і агресією на будь-які труднощі, чинять опір вимогам дорослих або відмовляються від виконання діяльності, в якій очікуються невдачі. В основі виникаючих негативних емоційних переживань лежить внутрішній конфлікт між домаганнями і невпевненістю в собі. Наслідками такого конфлікту можуть стати не тільки зниження успішності, а й погіршення стану здоров'я на тлі явних ознак соціально-психологічної дезадаптації. Не менш серйозні проблеми виникають у дітей зі зниженою самооцінкою і рівнем домагань. Їх поведінка відрізняється невпевненістю, конформністю, що сковує розвиток ініціативи і самостійності.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Фактори успішності адаптації дитини до Нової української школи

Одна з перших сходинок на шляху до успішного навчання – це шкільна адаптація і недооцінювати її значення неможливо. Разом з тим, процес шкільної адаптації як пристосування дитини до умов і вимог шкільного навчання, в більшості випадків стихійний: діти самі якимось чином пристосовуються один до одного і до НУШ.

Одним з найважливіших факторів, що визначають успішність адаптації першокласників до навчання в школі, є, готовність дитини до початку систематичного навчання.

При вивченні різних аспектів адаптації вітчизняні автори велику увагу приділяють її факторам. Необхідно відзначити, що в деяких дослідженнях відбувається змішання понять «фактори» і «критерії» адаптації. Подібна ситуація обумовлена тим, що адаптація може розглядатися як процес (розвиток явища в часі) і як результат (наслідок цього розвитку). У разі, якщо адаптація розглядається як процес, мова повинна йти про її фактори, про сукупність умов або обставин, які визначають результат. Якщо аналізуються результати цього процесу, то говорять про критерії і показники, тобто про засоби перевірки ефективності протікання адаптації.

Під факторами адаптації в психологічній науці розуміються причини, рушійні сили даного процесу, що визначають його характер. Найбільш поширене поділ факторів на об'єктивні і суб'єктивні (що відносяться до середовища і особистості адаптації). Як правило, об'єктивні фактори розглядаються дослідниками в якості зовнішніх умов

психічної адаптації.

Психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це один з найважливіших підсумків психічного розвитку в період дошкільного дитинства. Розглянуті у вітчизняній психології уявлення про психологічну готовність дитини до школи багато в чому ґрунтуються на сформульованій Л.С. Виготським ідеї про те, що готовність до шкільного навчання полягає не стільки в кількісному запасі знань і умінь, скільки в рівні розвитку пізнавальних процесів. Готовність до школи пов'язувалася їм, перш за все, зі здатністю узагальнювати, диференціювати у відповідних категоріях предмети і явища навколишнього світу, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити самостійні висновки.

Л.і. Божович підкреслювала важливість особистісної та інтелектуальної готовності до школи. Вона вважала, що ці аспекти важливі як для успішного оволодіння навчальною діяльністю, так і для якнайшвидшої адаптації дитини до нових умов; успішність навчання багато в чому залежить і від рівня мотиваційного розвитку, рівня довільності поведінки і розвитку інтелектуальної сфери.

Таким чином, психологічна готовність дитини до шкільного навчання являє собою структуру взаємопов'язаних елементів: мотиваційного (внутрішня позиція школяра), волевого (здатність підпорядковувати свої дії правилу), інтелектуального (наявність внутрішнього плану дії, сформованість знакової функції свідомості і т.д.). Також слід сказати, що високі показники психологічної готовності, як правило, забезпечують успішність адаптації дитини до школи, проте не гарантують, що в початковій школі у дитини не виникне проблем.

У роботах психологів стверджується, що сімейні відносини впливають на процес адаптації першокласників. Психологи Я. Л. Коломінський і А. А. Панько вважають, що для того, щоб період адаптації до школи пройшов відносно легко, дуже важливо, щоб взаємини в сім'ї були хорошими, були відсутні конфліктні ситуації, і до того ж у самої

дитини повинен бути сприятливий статус в групі однолітків.

Успішна адаптація дитини до НУШ залежить від багатьох факторів. Серед них психологічна складова, фізіологічна складова, комунікативна, поведінкова та ін.

Для більш легкої адаптації у дитини повинен бути правильний розпорядок дня. Його необхідно виробити разом з ним, тому що у кожній дитини свої психологічні та фізіологічні особливості.

Існує ряд причин, що ускладнюють адаптацію дітей до НУШ. Однією з таких причин багато дослідників називають невідповідність функціональних можливостей дітей вимогам, що пред'являються в навчальних заняттях і всім режимом школи, або, інакше кажучи, недостатній рівень функціональної готовності дитячого організму до шкільного навчання, відсутність так званої шкільної зрілості.

Під функціональною готовністю розуміють такий рівень розвитку і функціонального стану окремих систем, який здатний забезпечити адекватну відповідь організму на конкретний вплив середовища. Недостатня функціональна готовність до навчання в школі найчастіше визначається не загальним відставанням у розвитку організму, а частковою незрілістю деяких функцій, безпосередньо пов'язаних з навчанням.

Особливої уваги потребують ті діти, які компенсують свою неготовність до школи надзвичайним розумовим напруженням і тому не потрапляють в розряд неуспішних. Як правило, навчальні успіхи у таких школярів досягаються ціною їх здоров'я. Найчастіше це призводить до нервового виснаження, а іноді і неврозу.

Через наявні ускладнень у дітей формується негативне ставлення до школи. Розвиток негативних особистісних властивостей дозволяє віднести їх до групи ризику виникнення нервово-психічної патології.

За даними В. С. Мухіної, у половини «незрілих» дітей з хорошою успішністю і працездатністю в першому класі погіршувався

неврологічний статус. Особливо виразно несприятливий вплив навчального навантаження на функціональний стан і здоров'я таких школярів проявлялося в другому навчальному році.

Ступінь готовності до школи нерозривно пов'язана із загальним рівнем розвитку організму. Це добре демонструється розбіжністю рівня шкільної зрілості у дітей одного паспортного віку, але знаходяться на різних щаблях біологічного розвитку. Цілком природно, що число дітей, які виявляють функціональну неготовність до школи, вище у шести літніх в порівнянні з семи літніми.

Цим пояснюється і велика тривалість адаптації до навчальної діяльності у шести літніх дітей в порівнянні з семи літніми. У молодших спостерігається більш висока напруга систем вегетативного забезпечення. Отже, необхідно полегшити дітям шести річного віку адаптацію до школи. Одним із засобів, для цього стало б дещо пізніший вступ до школи.

Рік, що відокремлює шести річну дитину від семи річного, дуже важливий для психічного розвитку, так як саме в цей рік швидко формуються багато найважливіші психологічні новоутворення: інтенсивно розвивається довільна регуляція своєї поведінки, орієнтація на соціальні норми і вимоги; закладаються основи логічного мислення, формується внутрішній план дій. Все це служить сприятливими передумовами для успішного переходу до навчальної діяльності, тому вступ до школи у віці 6-7 років значно полегшило б адаптацію до школи.

Адаптація дітей до НУШ в значній мірі визначається і такими факторами, як зміст навчання і методика викладання. Відбираючи програмний матеріал, слід повною мірою враховувати вікові можливості дітей. Практика експериментального навчання показала, що при збереженні тієї ж навчальної програми, що і для семи літніх школярів, вчення виявлялося досить виснажливим для дітей шести років, незважаючи навіть на полегшений режим навчальних занять.

Певною мірою полегшує адаптацію до школи попереднє перебування дітей в дитячому садку. М. Н. Ільїна вказує, що на розвиток і перебіг адаптаційного процесу впливає характер виховання в дошкільному віці. Швидше адаптуються діти, які відвідували до школи дитячий сад, а у тих, хто виховувався вдома, частіше спостерігалися рухова розгальмованість, небажані зміни в характері спілкування з однолітками. «Незрілі» школярі, серед відвідували, дитячий сад зустрічаються вдвічі рідше, ніж серед дітей з домашніх умов.

Найкращий ефект досягається, мабуть, взаємопроникненням суміжних ступенів соціального існування дітей. Перехід з дитячого садка в школу повинен бути полегшений як за рахунок створення елементів школи в останній групі дитячого садка, так і за рахунок збереження елементів дитячого садка в першому класі школи.

Серед факторів, що впливають на адаптацію дітей до навчання в школі, слід відзначити стан здоров'я.

У дітей з хронічною інтоксикацією рівень працездатності значно нижче в порівнянні зі здоровою дитиною, а функціональні зрушення з боку центральної, нервової і серцево-судинної системи, а також м'язової працездатності більш істотні.

Ретельний медичний огляд дітей за рік до вступу в школу дозволяє виділити групу ризику неготовності до шкільного навчання, за станом здоров'я. Вона включає дітей:

- 1) відставанням в біологічному розвитку;
- 2) функціональними відхиленнями, часто хворіють, тривало хворіють;
- 3) хронічними захворюваннями.

Поглиблений медичний огляд дозволяє не тільки своєчасно виявити таких дітей, а й провести відповідне лікування та оздоровчі заходи. Таким чином, вдається поліпшити стан здоров'я дітей, які вступають до школи і, отже, полегшити їм пристосування до неї.

До показників, найбільш повно характеризує поведінку першокласників на загальноосвітніх уроках, відноситься:

1. Показатель швидкості наростання-стомлення. Невисока здатність першокласників підтримувати на уроці високу концентрацію уваги тривалий час.

2. Тревожність в стресових ситуаціях дуже поширене явище. Якщо з ним не боротися, то воно може привести до негативних явищ, аж до повної відмови від засвоєння нового матеріалу.

3. Нескільки рідше проявляється якість неспокійності.

4. Зустрічаються першокласники з підвищеною агресією. Всі зауваження (як вчителі, так і товаришів) вони зустрічають «в багнети». Зазвичай це діти з підвищеною збудливістю, нерідко з відхиленнями в стані здоров'я. Їм необхідний спеціальний комплекс профілактичних заходів.

5. Незначительний відсоток першокласників страждає відсутністю правильно підготуватися до занять. Це пов'язано, перш за все, з відсутністю вміння концентрувати увагу на своїй діяльності.

Негативна реакція на низькі оцінки у першокласників – явище не типове, хоча б тому, що оцінки їм не виставляються і значимість оцінки для них на цьому етапі шкільного життя невелика. Для них характерні дещо інші цінності-спілкування, пізнання нового, гра і розвага.

А також факторами адаптації дитини до школи є:

1. Особенності емоційного і особистісного розвитку, обумовлені сімейним вихованням, досвідом спілкування з однолітками іншими дорослими, в тому числі в умовах організації життя в ДНЗ;

2. Психофізіологічні характеристики дитини;

3. Рівень інтелектуального розвитку, в загальній обізнаності, навичок письма, рахунку і малювання, тонкої моторики.

Таким чином, можна виділити основні фактори, що впливають на адаптацію першокласників до НУШ: недостатній рівень функціональної

готовності дитячого організму до шкільного навчання, низький рівень біологічного розвитку, зміст навчання і методика викладання, попереднє перебування дітей в дитячому садку, стан здоров'я.

Найбільшою труднощами, для першокласника є адаптація до нових умов. Йому вкрай важко змінити свою колишню діяльність на нову. У дитячому садку ведучий діяльністю була гра, а прийшовши в школу, він повинен звикнути до нових умов, нової діяльності.

Зазвичай, період адаптації становить від одного до двох місяців. У цей період деякі діти можуть бути дуже гучними, бігають по коридорах, відволікаються на уроках, навіть можуть вести себе розв'язно з вчителями: дерзити, вередувати. Інші дуже скуті, боязкі, намагаються триматися непомітно, слухають, коли до них звертаються з питанням, при найменшій невдачі, зауваженні плачуть. У деяких дітей порушується сон, апетит, вони стають дуже примхливими, з'являється інтерес до іграшок, ігор, книг для дуже маленьких дітей.

Адаптуючись до НУШ, першокласник перебудовує свою емоційно-вольову, пізнавальну та мотиваційну сфери.

Значення цього періоду входження в незвичну для дітей життєву ситуацію проявляється в тому, що від благополучності його протікання залежить не тільки успішність оволодіння навчальною діяльністю, а й комфортність перебування в школі, здоров'я дитини, його ставлення до школи і вчення.

Однією з умов успішної адаптації є зниження рівня тривожності.

Для того щоб дитина була здатна краще адаптуватися до змінених умов його життя, йому необхідно мати позитивне уявлення про себе. Діти з негативною самооцінкою схильні в кожній справі знаходити непереборні перешкоди. У них високий рівень тривожності, ці діти гірше пристосовуються до шкільного життя, важко сходяться з однолітками, вчать з явним напругою, відчувають труднощі в оволодінні знаннями.

Ми всі знаємо про негативний вплив тривожності на адаптацію до

школи та успішність учнів. Для зниження рівня тривожності з метою створення умов для успішної адаптації вчителі намагаються забезпечити дитині сферу успіху і самореалізації, ввести максимально щадний оціночний режим в сфері неуспіху, враховувати індивідуальність в процесі виховання і навчання.

Мотивацію досягнення успіху трактують як прагнення до поліпшення результатів, незадоволеність досягнутим, наполегливість у досягненні своїх цілей, прагнення домогтися свого, у що б то не стало. Мотивація досягнення успіху сприяє успішній адаптації першокласників до навчання.

Також специфіка ігор дозволяє використовувати в роботі з учнями молодшого шкільного віку будь-яку гру окремо для вирішення конкретних завдань. Спеціально організовані заняття акумулюють позитивний вплив окремих ігор, дозволяють істотно поліпшити загальну адаптацію до школи.

Педагоги і психологи, адаптуючи дитину до шкільного життя, повинні пам'ятати про створення умов для подальшого повноцінного розвитку молодшого школяра. Класний керівник реалізує програму адаптації першокласників до шкільного навчання, враховуючи результати діагностики в процесі виховання і навчання.

Друга умова адаптації дитини до школи буде створення комфортних умов.

Для того щоб процес входження дітей в Нове життя пройшов плавно і безболісно, необхідно:

1. Як можна швидше познайомити дітей один з одним, допомогти їм побачити про кожного свого нового товариша по класу позитивні сторони, показати, що кожна дитина цінний і цікавий чимось своїм: вміє робити щось особливе, чимось захоплюється, в його житті були якісь цікаві події.

2. Навчати відразу ж формувати колектив класу, створювати

доброзичливу атмосферу в класі, організовувати взаємодію між дітьми.

3. Дати можливість дітям проявити себе, самоствердитися.

4. Забезпечити кожній дитині сферу успіху, самореалізації.

5. Застосовувати максимально щадний оціночний режим в сферах неуспіху.

Ключовими моментами успішності роботи на початковому етапі навчання також є:

1. Забезпечення допомоги першокласникам в усвідомленні і прийнятті правил шкільного життя і себе в ролі учнів.

2. Привчання до режиму дня і дотримання санітарно-гігієнічних норм.

Для поліпшення самопочуття дітей в період адаптації до школи бажано, щоб адміністрація навчального закладу забезпечила виконання наступних умов:

1. Фіксований обсяг домашніх завдань.

2. Винесення додому тільки тих завдань, які дитина може виконати самостійно.

3. Обовязкові додаткові прогулянки на свіжому повітрі в групі продовженого дня.

4. Спортивні секції та гуртки в другій половині дня, що сприяють діяльності дітей.

Ці та інші подібні заходи, при повноцінному харчуванні, сприятимуть хорошій адаптації дітей до умов шкільного навчання.

Існують об'єктивні критерії, що характеризують успішність адаптації першокласників до школи:

1) адекватність поведінки;

2) вовлеченість дитини в життєдіяльність класу;

3) проявлення здатності до самоконтролю, до дотримання порядку, до спілкування з однолітками і дорослими;

4) терпиме, спокійне ставлення до тимчасових невдач;

5) здатність до пошуку конструктивного виходу зі складних ситуацій.

Третя умова-неухильний контроль, за станом здоров'я дитини.

Потрібно постійно контролювати стан здоров'я дитини і зміна його показників під впливом навчального навантаження – це один з основних критеріїв, що характеризують перебіг адаптації до систематичного навчання.

Вчителям початкових класів необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

1. Сочетаніє ігрової, продуктивної, навчальної та інших видів діяльності; для досягнення ефективності в навчанні шестирічок необхідно формувати позитивне, емоційне ставлення до занять.

2. Руководство діяльністю дітей шестирічного віку здійснювати, широко використовуючи (особливо в першому півріччі) методи дошкільного виховання з частковим і дозованим застосуванням шкільних методів; необхідно дотримуватися спадкоємність не тільки в методах, але і в стилях педагогічного спілкування.

3. Іспользовать великі виховні можливості спільної (групової) діяльності учнів; формувати здібності до рольового та особистісного спілкування – важливої умови в підготовці зміни провідної діяльності.

4. В процесі адаптації до школи враховувати індивідуально-психологічні особливості учнів, які проявляються в рівні їх здатності до навчання, темпі засвоєння знань, ставленні до інтелектуальної діяльності, особливостях емоцій і вольової регуляції поведінки.

У разі вдалого поєднання зовнішніх і всередині шкільних факторів дитина без проблем «входить» в шкільне життя і не відчуває емоційного дискомфорту при знаходженні в класі. Однак іноді можуть виникнути певні труднощі в адаптації першокласників до школи. Йдеться про такі обставини:

1. хронічна неуспішність-виникає на тлі низької працездатності або

несформованості навчальних умінь.

2. відхід від діяльності-проявляється у дітей, обділених увагою, на уроках вони абсолютно не слухають пояснення вчителя, а «занурюються в себе».

3. негативістська демонстративність-характеризується поганою поведінкою дитини з метою звернути на себе увагу, при цьому будь-яке покарання сприймається їм як бажане заохочення.

4. вербалізм - є особливим типом розвитку дитини, при якому у нього дуже розвинена мова, але є затримка логічного і образного мислення; в такій ситуації першокласник створює враження тямущої дитини, часто має завищену самооцінку, але на практиці не може впоратися з вирішенням завдань і творчих завдань.

5. проявлення лінії-може виникати з багатьох причин (незначний відсоток пізнавальних мотивів, низька потреба в теоретичних знаннях, невпевненість у власних силах, особливості темпераменту та ін.) і призводить до уповільнення процесу досягнення успіху, знижує інтерес до шкільного життя.

Щоб вирішити перераховані проблеми адаптації дитини до школи необхідно виявити і усунути причину дезадаптації, сформувати у першокласника позитивну мотивацію до повсякденної навчальної діяльності, надати йому моральну та емоційну підтримку.

Процес пристосовування дитини до НУШ дуже багатогранний і вимагає постійного контролю і корекції з боку дорослих. Для забезпечення планомірності його протікання адміністрацією освітнього закладу повинна бути ініційована розробка програми адаптації першокласників. Це комплексний документ, що включає різні заходи, серед яких головними є:

- 1) Діагностика;
- 2) адаптаційні та коригувальні заняття з дітьми;
- 3) робота з батьками.

Для проведення діагностики можна використовувати різні методики з дослідження адаптації першокласників до школи:

1.Определение сформованості «внутрішньої позиції школяра». Методика допомагає з'ясувати, чи усвідомлює дитина цілі і важливість вчення, як сприймає навчальний процес, для чого він ходить в школу.

2.Определение мотивів вчення. Методика спрямована на вивчення сформованості мотивів вчення, виявлення провідного мотиву.

3.ісследование адаптації методом Люшера-визначення емоційного стану дитини в школі, наявності позитивних і негативних емоцій в різних навчальних ситуаціях. Виявляється емоційна самооцінка дитини.

4.проективна методика діагностики шкільної тривожності (А. М. Прихожан). З її допомогою виявляється рівень шкільної тривожності, аналізуються шкільні ситуації, що викликають у дитини страх, напруга, дискомфорт.

5.рісуночная методика малюнок людини – дозволяє визначити рівень розумового розвитку дитини, виявити дітей з відставанням від вікової норми, що може бути наслідком порушення інтелектуального розвитку дитини.

6.Соціометрію. Теорія вимірювання міжособистісних відносин в колективі.

Застосування даних методик дозволив встановити тенденцію до зменшення кількості дітей із середнім і низьким рівнями адаптації і відповідно збільшення кількості дітей з високим рівнем адаптації.

Четверта умова-наявність програми занять з адаптації.

Поліпшення показників адаптації буде збільшуватися, при використанні педагогом програми занять психолого-педагогічного супроводу на етапі адаптації першокласників до школи.

Основними напрямками роботи вчителя перших класів на початковому етапі навчання є вивчення дітей та їх сімей, надання допомоги першокласникам в усвідомленні та прийнятті правил шкільного

життя і себе в ролі учнів, робота з подолання труднощів адаптації, по формуванню колективу, по створенню доброзичливої атмосфери в класі, по організації взаємодії між дітьми.

Основне завдання такої глибокої діагностики-виявити труднощі адаптації першокласників до школи і намітити способи їх подолання. Корекція проводиться шляхом організації колективних занять або індивідуальних консультацій. Заходи для дітей, діляться на дві групи:

- 1) загальнокласні: проводяться для знайомства хлопців один з одним, з правилами поведінки в школі, побудови дружніх відносин і т. д.;
- 2) групові, індивідуальні: проводяться для окремих першокласників, що мають певні проблеми в адаптації.

П'ята умова-робота педагогів з батьками.

Робота з батьками в адаптаційний період повинна бути спрямована на підвищення їх педагогічної освіченості. З цією метою необхідно проводити тематичні батьківські збори, розробити поради батькам щодо подолання труднощів в адаптації дитини, організувати індивідуальні консультації.

Ефективна реалізація основних напрямків програми адаптації першокласників призводить до пом'якшення і прискорення процесу оволодіння дитиною новим видом діяльності, нової соціальної роллю.

Проблеми адаптації першокласників до школи є актуальними для всієї системи освіти. Кожна дитина, потрапляючи перший раз в школу, хвилюється, переживає і чекає підтримки від дорослих – батьків і вчителя. Головне завдання, яка повинна бути вирішена в цей період-збереження, підтримка і розвиток індивідуальності дитини

2.2. Організація і методи дослідження

Вибірку склали 44 першокласники: 23 дитини гімназійної школи, з них 14 дівчаток (61%), 9 хлопчиків (35%), і 21 дитина загальноосвітньої школи: 10 дівчаток (48%), 11 хлопчиків (52%). Вік випробовуваних 6,5 - 7

років. Найстаршій дитині було 7 років і 7 місяців, наймолодшій - 6 років і 9 місяців.

Мета дослідження: аналіз адаптації першокласників до НУШ.

Гіпотеза дослідження: рівні тривожності і шкільної мотивації у першокласників гімназійної школи вище, ніж у першокласників НУШ.

Завдання:

Проаналізувати поняття «Шкільна адаптація» та виявити її критерії для першокласників;

Порівняти показники шкільної адаптації хлопчиків та дівчаток у першому класі НУШ та гімназії;

Порівняти показники адаптації серед гімназистів та першокласників НУШ.

Методи дослідження:

- * Теоретичний аналіз літератури з даної теми;
- * Емпіричне дослідження;
- * Методи обробки даних: якісний аналіз результатів;
- * Метод презентації даних: таблиці, малюнки.

У дослідженні використовувалися наступні методики:

. Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації Н. Г. Лусканової.

Методика містить 10 питань, на які дитині пропонується три варіанти відповідей. Обробка даних проводиться шляхом підрахунку суми балів.

У методиці виділяється 5 рівнів розвитку мотивації:

Рівень-високий рівень шкільної мотивації;

Рівень-хороша Шкільна мотивація;

Рівень-позитивне ставлення до школи;

Рівень-низька Шкільна мотивація;

Рівень-негативне ставлення до школи;

. Тест тривожності (Темпл, Доркі, Амен).

Експериментальний матеріал методики складається з 14 малюнків. Кожен малюнок являє собою деяку типovu для життя молодшого школяра ситуацію.

Кожен малюнок виконаний в двох варіантах: для дівчинки (на малюнку зображена дівчинка) і для хлопчика (на малюнку зображений хлопчик). Особа дитини на малюнку не промальовано, дано лише контур голови. Кожен малюнок забезпечений двома додатковими малюнками дитячої голови, за розмірами точно відповідними контуру обличчя на малюнку. На одному з додаткових малюнків зображено усміхнене обличчя дитини, на іншому - сумне.

Малюнки показують дитині в строго перерахованому порядку один за іншим. Бесіда проходить в окремій кімнаті.

На підставі даних протоколу обчислюється Індекс тривожності дитини (ІТ), який дорівнює процентному відношенню числа емоційно негативних виборів (сумна особа) до загального числа малюнків (14):

$$ІТ = (\text{число емоційних негативних виборів} / 14) * 100\%$$

Залежно від рівня індексу тривожності діти поділяються на 3 групи:

- * Високий рівень тривожності (ІТ вище 50%);
- * Середній рівень тривожності (від 20 до 50%);
- * Низький рівень тривожності (від 0 до 20%).

. Опитувальник Л. М. Ковальнової

Опитувальник допомагає вчителю систематизувати своє уявлення про дитину, що починає вчитися в школі. Опитувальник складається з 46 тверджень; сорок п'ять з них стосуються можливих варіантів поведінки дитини в школі, один - участі батьків у вихованні. При роботі з опитувальником вчитель на бланку відповідей викреслює номери, в яких описані фрагменти поведінки, характерні для конкретної дитини. Бланк розділений вертикальною лінією. Якщо номер викресленого фрагмента знаходиться зліва від лінії, при обробці зараховується один бал, Якщо праворуч - 2 бали. Максимально можлива сума балів-70. Підрахувавши,

яку суму балів, яку набрала дитина, можна визначити її коефіцієнт дезадаптації

Аналіз отриманих в ході обстеження результатів, подальше їх обговорення дозволяють інтерпретувати значення коефіцієнтів наступним чином:

показник до 14 % є нормальним, не дає можливість говорити про будь-яке неблагополуччя;

показник від 15 до 30 % свідчить про середній ступінь дезадаптації;

показник понад 30 % - серйозна ступінь дезадаптації;

якщо коефіцієнт понад 40 %, то діти, як правило, потребують консультації психоневролога.

У бланку відповідей всі наявні фактори поведінки певним чином згруповані. Така побудова бланка дає можливість досить швидко зорієнтуватися, визначити, який фактор (або група факторів) лежить в основі дезадаптації.

- . Ро-батьківське ставлення.
- . НГШ-неготовність до школи.
- . Л-ліворукість.
- . НС-невротичні симптоми.
- . І-інфантилізм.
- . ГС-гіперкінетичний синдром, надмірна розгальмованість.
- . ІНС-інертність нервової системи.
- . НП-недостатня довільність психічних функцій.
- . НМ-низька мотивація навчальної діяльності.
- . АС-астенічний синдром.
- . Нід-порушення інтелектуальної діяльності.
- . Колірний тест м. Люшера.

А. Б. Хромов пропонує адаптований варіант колірної методики М. Люшера. Дана діагностична методика дозволяє визначати характер можливих емоційних реакцій дитини на навчальні навантаження,

прогнозувати його шкільну життєдіяльність, оцінювати працездатність і загальну пізнавальну активність.

Тест здатний діагностувати як ситуативні зміни психофізіологічного стану дитини в основних ситуаціях навчальної діяльності (особливо несприятливі стани), так і деякі стійкі, формально-динамічні характеристики емоційної сфери, обумовлені конституційним типом особистості.

Випробуваному по черзі пред'являється вісім стандартних наборів оптичних світло-колірних стимулів на нейтральному тлі. Пропонується вибирати стимули за критерієм «приємності-неприємності».

За результатами вибору стимулів і їх ранжування за критерієм «приємності-неприємності» виявляють реакцію індивіда на пропоновані стимули.

Далі аналізують реакцію індивіда на стимули шляхом її порівняння з еталонним описом реакцій, в якому представлені типові реакції і відповідні їм характеристики особливостей особистості.

Психологічна інтерпретація отриманих рядів суб'єктивної переваги кольору спирається на припущення про символічне значення кольору і припущення про те, що ряди переваги відображають індивідуальні особливості випробуваного. При цьому позиції квітів в ряду переваги мають функціональне значення.

Вибір основних чотирьох кольорів пов'язується з усвідомлюваними тенденціями, а додаткових - зі сферою несвідомого.

Основні кольори:

1. Темно-синій
2. Синьо-зелений
- . Червоно-помаранчевий
- . Лимонно-жовтий

Додаткові кольори:

- . Фіолетовий

- . Коричневий
- . Чорний
- . Світло-сірий
- . Методика « Соціометрія»

Методика спрямована на вивчення стану емоційно - психологічних відносин дітей, і положення до кожного члена шкільного колективу. В ході проведення методики дітям задавалися чотири питання, які були критеріями вибору (два позитивних і два негативних). Кожен випробуваний, відповідаючи на них, записував на бланку прізвища дітей, яким він віддав свій вибір. Першим вказується той, кому випробуваний віддає найбільшу перевагу або антипатію. На підставі отриманих результатів складалася матриця. Потім вираховувався соціометричний статус дитини.

Залежно від кількості отриманих соціометричних виборів можна класифікувати випробовуваних на п'ять статусних груп:

- «Зірка»
- «Бажані»
- «Приймальний»
- «Відкидаються»
- «Ізольований»

6. Аналіз пропусків і успішності першокласників

Аналіз пропусків проводився шляхом підрахунку загальної кількості пропущених днів. У цей показник увійшли пропуск відвідувань через хворобу і без поважної причини. При цьому враховувалася максимальна і мінімальна кількість пропусків в кожній групі.

Аналіз успішності був проведений за допомогою обліку поточної успішності першокласників. В результаті умовно були виділені чотири групи:

Відмінники - група дітей з переважанням відмінних оцінок (зірочки) протягом третьої чверті;

- «Ударники - група дітей з переважанням хороших оцінок (прапорці);
- «Трієчники « - група дітей з переважанням трійок (трикутники);
- * Не засвоїли програму навчання - діти не справляються з програмою навчання.

2.3. Опис та обговорення результатів емпіричного дослідження

За результатами проведеного дослідження були отримані наступні дані.

Високий (перший) рівень шкільної мотивації спостерігається у 19% школярів навчаються в НУШ, в гімназійному класі цей рівень спостерігається у 28% дітей.

Високий рівень передбачає наявність пізнавальних мотивів, прагнення найбільш успішно виконувати всі пред'являються школою вимоги. Такі учні чітко дотримуються всіх вказівок вчителя, сумлінні і відповідальні, сильно переживають, якщо отримують незадовільні оцінки.

Хороша Шкільна мотивація (другий рівень) виявився у 24% дітей навчаються в НУШ і у 35% школярів гімназії.

Подібні показники мають більшість учнів початкових класів, успішно справляються з навчальною діяльністю. У малюнках на шкільну тему вони також зображують навчальні ситуації, а при відповідях на питання виявляють меншу залежність від жорстких вимог і норм. Подібний рівень мотивації є середньою нормою.

Позитивне ставлення до школи (третій рівень) виявився у 38% першокласників НУШ і 30% гімназистів. Даний рівень розвитку мотивації передбачає позитивне ставлення до школи, але школа приваблює таких дітей позанавчальною діяльністю.

Такі діти досить благополучно відчують себе в школі, проте частіше ходять в школу, щоб спілкуватися з друзями, з учителем. Їм подобається відчувати себе учнями, мати гарний портфель, ручки,

зошити. Пізнавальні мотиви у таких дітей сформовані в меншій мірі, і навчальний процес їх мало приваблює.

Низька шкільна мотивація (четвертий рівень) виявилася у 14% першокласників НУШ і 9% гімназійної. Ці діти відвідують школу неохоче, вважають за краще пропускати заняття. На уроках часто займаються сторонніми справами, іграми. Відчувають серйозні труднощі в навчальній діяльності. Перебувають у стані нестійкої адаптації до школи.

Негативне ставлення до школи (п'ятий рівень) було виявлено у 5% дітей НУШ. У гімназійному класі цей рівень розвитку мотивації відсутній. Такі діти відчувають серйозні труднощі в навчанні: вони не справляються з навчальною діяльністю, відчувають проблеми в спілкуванні з однокласниками, у взаєминах з учителем. Школа нерідко сприймається ними як вороже середовище, перебування в якій для них нестерпно. Учні можуть проявляти агресію, відмовлятися виконувати завдання, слідувати тим чи іншим нормам і правилам. Часто у подібних школярів відзначаються нервово-психічні порушення.

У 42% дівчаток, які навчаються в гімназії, переважає хороша Шкільна мотивація. 21% дівчаток, які навчаються в НУШ, школа залучає позанавчальною діяльністю.

У групі хлопчиків, що навчаються в гімназійному класі, у 50% випробовуваних був виявлений другий рівень розвитку мотивації, що є середньою нормою для даного вікового періоду. У 29% першокласників НУШ домінує третій рівень розвитку мотивації. Крім того, в даній групі дітей був виявлений низький рівень розвитку мотивації і негативне ставлення до школи (16% і 9% відповідно). У хлопчиків гімназистів цих рівнів виявлено не було.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що більшість першокласників гімназійної школи в цілому, добре мотивовані на навчання, що є нормою для даного вікового періоду. Дівчатка даної групи

мають хороший рівень мотивації, що є середньою нормою. Хлопчики в даній групі мають більш низький рівень мотивації і більш орієнтовані на позанавчальну діяльність.

Першокласники НУШ також мають позитивне ставлення до відвідування навчального закладу, але більшість з них школа приваблює своєю позанавчальною діяльністю. Крім того, першокласниці, які навчаються в НУШ, мають низьку мотивацію і відвідують школу неохоче. В цілому можна сказати, що більшість першокласників, як хлопчиків, так і дівчаток в гімназії мають хорошу шкільну мотивацію і орієнтовані на навчання в школі краще, ніж їх однолітки із НУШ. Останніх школа приваблює більше своєю позанавчальною діяльністю.

Визначення адаптації першокласників.

Опитувальник Л. М. Ковальнової

У гімназійному класі школи 91% дітей має нормальний рівень адаптації до школи. Середній ступінь дезадаптації має 9% дітей. Серйозний і критичний рівень дезадаптації в даній групі виявлено не був.

У класі НУШ 80% дітей так само мають хороший рівень адаптації, що не дає можливості говорити про неблагополуччя даної групи. Середній рівень дезадаптації спостерігається у 14% дітей. Серйозна ступінь дезадаптації спостерігається у 5% випробовуваних. Критичного рівня дезадаптації в обох групах виявлено не було.

У класі НУШ 76% дівчаток має нормальний рівень адаптації, в гімназійному класі цей показник дорівнює 98% (мал .4). Середній рівень дезадаптації має 24% дівчаток із НУШ і 0% гімназії.

У групі хлопчиків НУШ 71% має нормальну адаптацію і 21% середній рівень дезадаптації; 5% має високий рівень порушення адаптації (рис 4).

У гімназійному класі нормальний рівень адаптації виявлено у 77% першокласників. Середній ступінь дезадаптації виявилася у 32% дітей.

Серйозна ступінь дезадаптації в гімназійному класі серед хлопчиків виявлена не була.

Таким чином, в класі гімназійної школи більшість дітей не мають порушень адаптації, при цьому дівчатка адаптовані до школи краще, ніж хлопчики.

У класі НУШ діти також адаптовані до відвідування школи досить добре. Проте, в даній групі мають місце діти з середнім і високим рівнем дезадаптації. У гімназійному класі таких дітей виявлено не було.

Тест тривожності (Теммл, Доркі, Амен).

У класі гімназійної школи у 56% дітей виявився високий рівень тривожності. Середній рівень тривожності спостерігається у 43% випробовуваних. Низький рівень тривожності в даній групі виявлений не був.

У класі НУШ домінуючим рівнем тривожності є середній (80%). Низький рівень тривожності виявився у 6% першокласника; високий у 13% дітей.

% дівчаток навчаються в гімназії, мають високий рівень тривожності. Більшість першокласниць НУШ (72%) мають середній рівень тривожності.

Першокласники гімназії (хлопчики) мають у своїй більшості високий рівень розвитку тривожності (69%). У групі хлопчиків навчаються в НУШ, у 64% чоловік виявився середній рівень тривожності.

Таким чином, діти, які навчаються в гімназії мають більш високий рівень тривожності, в порівнянні з однолітками із НУШ. У більшості дітей, які не навчаються в гімназії рівень тривожності знаходиться на середньому рівні.

Тест Люшера

А. Б. Хромов вважає, що позитивний прогноз до школи залежить від багатьох факторів життєдіяльності, в яких формується особистість дитини в школі і вдома. Якщо до вступу в школу батьки досить звертали

уваги на розвиток дитини, якщо дитина до школи навчився читати, то в початковій школі прогнозується швидка адаптація до шкільних навантажень і хороша шкільна успішність. Успішність навчання в такому випадку залежить, в основному, від навчальної мотивації самої дитини.

Показником функціонального благополуччя основних психофізіологічних структур організму дитини, що визначають базові енергетичні і динамічні детермінанти діяльності і поведінки, є нормативні позиції, займані основними і додатковими кольорами.

Як правило, основні хроматичні кольори групуються разом і займають перші чотири рангові позиції, а останні три позиції займають додаткові і ахроматичні стимули: 34512067.

Така розкладка відповідає середньостатистичній нормі розподілу колірних стимулів для дітей семи років.

За даними тесту М. Люшера можна зробити висновок про те, що хороший прогноз адаптації дитини до школи спостерігається в НУШ у 87% дітей, в гімназійному класі цей показник дорівнює 92%. Не сприятливий прогноз щодо адаптації мають 13% першокласників НУШ та 8% гімназійної.

Сприятливий прогноз адаптації до школи говорить про емоційну зрілість і вольову готовність дітей до навчання в школі і є хорошим прогностичним показником адаптації дитини до школи. Такі діти з перших днів навчання швидко адаптуються до шкільного життя, добре вчаться, мають позитивну навчальну мотивацію і відчують задоволеність від шкільної життєдіяльності.

Прогностично несприятливий прогноз має на увазі, що у дитини можливі серйозні проблеми адаптації. Такі діти відрізняються від інших дітей емоційної нестійкістю, яка визначається низькими порогами чутливості і емоційної збудливості, високою імпульсивністю і вираженою екстраверсією.

У школі на уроках у них спостерігається непосидючість,

неуважність, відзначається низька навчальна мотивація і погана успішність.[32]

У групі хлопчиків, які відвідують НУШ, хороший рівень адаптації виявився у 73%. У групі гімназистів (хлопчиків) цей показник дорівнює 85%. У групі дівчаток гімназисток хороша адаптація проявилася у 87%, в групі дівчаток НУШ розглянутий показник виявився у 76%.

Аналіз пропусків навчальних занять за результатами третьої чверті.

За результатами аналізу кількості перепусток було встановлено, що в НУШ максимальна кількість перепусток за третю чверть склала 11 днів, мінімальна кількість 3 дні. У Гімназійній школі максимальна кількість перепусток склала 8 днів, мінімальна-1 день. Жодного разу не пропустили навчальні заняття в НУШ 47% дітей, в Гімназійній 56%. Середня кількість пропущених днів у загальноосвітній школі склала 5 днів, у Гімназійній 3 дні.

У НУШ жодного разу не пропустили заняття 37% дівчаток і 63% хлопчиків. У гімназії не було жодного попуску у 26% дівчаток і 74% хлопчиків. У Гімназійній школі максимальну кількість перепусток виявлено у 41% хлопчиків і 59% дівчаток. Максимальна кількість пропусків в НУШ було виявлено у 26% дівчаток і 74% хлопчиків.

Таким чином, можна зробити висновок, про те, що діти, які навчаються в НУШ, мають більшу кількість пропусків, ніж їх однолітки гімназисти. Дівчатка, які навчаються в НУШ, пропускають заняття частіше, ніж першокласниці - гімназистки. Серед хлопчиків помічена тенденція до більш частого пропуску занять серед гімназистів.

Дані успішності учнів за третю чверть.

За результатами аналізу успішності можна зробити висновок про те, що в класі НУШ виявилось 28% відмінників; 53% ударників; 14% трієчників і 5%, дітей, які не засвоїли програму навчання (рис.11). У Гімназійній школі 39% відмінників; 53% ударників; 8% трієчників, які не засвоїли програму навчання не виявлено.

Більшість хлопчиків (45%), що навчаються в НУШ, мають хорошу успішність, тобто, їх можна віднести до групи «ударників». Їх однолітки (хлопчики) в Гімназійній школі в своїй більшості (44%) навчаються «на відмінно». 60% дівчаток НУШ мають хорошу успішність (група «ударників») (рис 12) дівчатка гімназистки так само в своїй більшості (64%) навчаються добре.

У групі хлопчиків навчаються в НУШ виявлено 9% дітей не засвоюють шкільну програму. В інших групах таких першокласників виявлено не було.

Методика соціометрія.

Хороша адаптація до школи поряд з хорошою успішністю, зі сформованістю психофізичних процесів, високою мотивацією - це ще й повноцінно сформовані, згуртовані взаємини між однокласниками. Про такі відносини говорять наявність в класі дітей з соціометричним статусом «зірки», «бажані», «прийняті». Про порушення соціально-психологічної адаптації говорять такі соціометричні статуси як «знедолені», «ізолювані».

У групі першокласників, які навчаються в НУШ, було виявлено 4% дітей зі статусом «зірки», 29% дітей зі статусом «бажані», 39% дітей зі статусом «прийняті», 19% зі статусом «відкинуті», 9% зі статусом «ізолювані» (рис12).

У класі дітей навчаються в гімназії було виявлено 9% дітей зі статусом «зірки», 44% дітей зі статусом «бажані», 26% дітей зі статусом «прийняті», 4% зі статусом «відкинуті», 17% зі статусом «ізолювані» (рис 13).

У групі хлопчиків навчаються в НУШ, дітей зі статусом «зірки» виявлено не було, бажаних дітей в даній групі виявилось 36%, прийнятих 37%, відкинутих 9%, ізолюваних дітей 18%. У їх однолітків (хлопчиків) навчаються в НУШ так само дітей зі статусом «зірки» виявлено не було. Бажаних першокласників виявилось 64%, прийнятих 22%, що

відкидаються не виявлено, ізольованих 11%.

У групі дівчаток НУШ нами було виявлено 10% першокласниць зі статусом «Зірки», 20% бажаних, 40% прийнятих, і 30% відкинутих. Ізольованих дітей виявлено не було (рис 14).

Серед першокласниць-гімназисток було виявлено 14% дівчаток зі статусом «зірки», бажаних 28%, відсоток прийнятих дівчаток в даній групі так само дорівнює 28%, відкинутих 8% і ізольованих 22% .

Таким чином, в групі хлопчиків навчаються в першому класі, серед дітей, що навчаються в НУШ переважають хлопчики з соціометричним статусом «прийняті», серед їх однолітків гімназистів домінують кращі першокласники. Серед дівчаток першокласниць в НУШ переважає статус «прийняті», а в групі гімназисток домінуючому статусом є статус прийняті і бажані відповідно 28% і 28%.

Крім того, що про рівень адаптації дитини до школи говорить так само кількість «ізольованих» дітей.

В ході нашого дослідження ми встановили, що в класі дітей НУШ дітей зі сприятливим соціометричним статусом «зірки», «прийняті», «бажані» виявилось 10%, 56%, 77% відповідно. Дітей з несприятливим соціальним статусом «ізольовані» « «відкидаються» виявилось 18% і 39% відповідно (мал .15).

У класі гімназійної школи дітей з соціометричним статусом «зірки» «14%,» прийняті «92%,» бажані» 50%. Не сприятливий соціометричний статус «ізольовані»,» відкидаються» був визначений у 33% і 17% першокласників.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в Гімназійній школі дітей зі сприятливим соціометричним статусом більше, ніж в НУШ. В останній кількість першокласників з позитивними соціальними статусами менше. Це говорить про існування тенденції до наявності більш згуртованих відносин між дітьми гімназійної школи, що непрямым чином вказує на хорошу адаптацію до школи першокласників -

гімназистів.

Таким чином, можна зробити висновок, про те, що діти гімназисти відрізняються від своїх однолітків із НУШ високим рівнем мотивації до навчання в школі, високим рівнем тривожності, дівчатка НУШ частіше, ніж їх однолітки пропускають заняття. Хлопчики гімназисти мають більш високу успішність, ніж всі інші. Більшість дітей НУШ мають соціометричний статус «прийняті». У гімназійному класі більшість бажаних «дітей». За іншими досліджуваними параметрами першокласники двох груп між собою не відрізняються.

Виділені нами відмінності в рівні адаптації дітей до навчання в школі, на наш погляд, можуть бути пояснені наступним чином:

1. По-перше відмінності в рівні адаптації між гімназистами і першокласниками НУШ можуть полягати в більш ретельному відборі дітей в перші класи. При вступі до гімназії дитина проходить більш глибоке і складне обстеження, участь в якому бере психолог. У НУШ приймаються всі діти не залежно від їх фактичної шкільної готовності.

2. Крім того, відмінності на наш погляд, можуть залежати і від виховної роботи, що проводиться з першокласниками. У Гімназійній школі виховна і розвиваюча робота проводиться в більш широкому обсязі.

Рівень професіоналізму вчителів, знання психофізіологічних законів розвитку дітей, на наш погляд, також багато в чому допомагають грамотно адаптувати першокласників до навчання. Вчителі гімназії мають велику можливість підвищувати свою професійну компетенцію, перебувати в професійних спільнотах, постійно обмінюватися досвідом.

Крім цього, на наш погляд, має значення, соціальний статус батьків. Ні для кого не секрет, що в більшості в гімназії навчаються діти заможних батьків і батьків з великими амбіціями. Можливо тому, такі батьки приділяють вихованню та освіті своїх дітей більшу увагу, починаючи з підготовки до вступу в школу.

Висока тривожність дітей гімназистів, пояснюється, на нашу думку, високими вимогами, що пред'являються навчальними програмами гімназійних шкіл. У НУШ вимоги до знань, успішності дітей більш лояльні і відповідають їх реальним можливостям.

ВИСНОВКИ

Аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури, діагностичний експеримент дали змогу обґрунтувати педагогічні умови та окреслити сучасний стан адаптації дітей до умов Нової української школи. На основі опрацьованих джерел можна зробити висновки та узагальнення до поставлених завдань дослідження:

Адаптація-дуже важливий процес. У найпоширенішому значенні Шкільна адаптація - це пристосування дитини до нової системи соціальних умов, нових відносин, вимог, видів діяльності, режиму життєдіяльності.

Поняття адаптації розглядали багато авторів. У психологічній літературі вчені практично однаково визначають адаптацію як обмежений, специфічний процес пристосування чутливості аналізаторів до дії подразника.

Результатом адаптації є «адаптованість», яка являє собою систему якостей особистості, умінь і навичок, що забезпечують успішність подальшої життєдіяльності дитини в школі.

Існує безліч факторів, що впливають на адаптацію дитини до школи. Це можуть бути вікові особливості, взаємини з однолітками, авторитет вчителя, мотивація в навчанні. Дане дослідження підтверджує точку зору про те, що формування самооцінки першокласників істотно впливає на адаптацію дитини до школи. Отримані результати показали залежність успішної адаптації від самооцінки школяра. Діти з високим і нормальним рівнем самооцінки успішніше адаптуються в нових соціальних умовах. Школярі із заниженим рівнем самооцінки відчують себе невпевнено в колективі. Гірше вступають в контакт з однолітками і вчителем. Що проявляється в агресивному ставленні до школи в цілому.

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, вчитель може організувати таку взаємодію з дитиною, в ході якого будуть створені всі умови для успішної психологічної адаптації в умовах школи.

Вивчення періоду адаптації учнів проводиться для виявлення найбільш сприятливих і створення необхідних умов для успішного протікання процесу адаптації до школи.

Отже, у кожного вчителя має бути комплексне уявлення про готовність дитини до школи, про процеси, що відбуваються в його пізнавальній, психологічній, фізіологічній сфері. Знання і використання вчителем результатів дослідження самооцінки першокласників допоможе йому краще зорієнтуватися в труднощах шкільної адаптації дітей, визначити види допомоги конкретній дитині з тим, щоб для кожного учня його школа стала дійсно школою радості, особистих досягнень і успіху.

Вищесказане дозволило нам виділити наступні умови успішної адаптації дитини до школи:

- 1) зниження рівня тривожності дитини;
- 2) Створення комфортних умов;
- 3) неухильний контроль, за станом здоров'я дитини;
- 4) наявність програми занять з адаптації;
- 5) робота педагогів з батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология / Г.С. Абрамов. – М.: Юрайт, 2010.
2. Адаптация ребенка в школе: диагностика, коррекция, педагогическая поддержка: Сб. метод. мат. для админ., педагогов и шк. психол./ Битянова М.Р. - М.: Образоват. центр «Педагогический поиск», 1997.
3. Активные методы в работе школьного психолога / Под ред. И.В. Дубровиной. М., 1991.
4. Александровская Э. Психологическое сопровождение детей младшего школьного возраста / Э.Александровская, И.Куренкова // Журнал прикладной психологии. - 2000. - № 6.
5. Александровская Э.М. Социально-психологические критерии адаптации к школе / Э.М.Александровская // Школа и психическое здоровье учащихся. - М., 1988.
6. Андреева Г.М. Социальная психология: учебник для высшей школы / Г.М. Андреева. – М.: Аспект-Пресс, 2010. – 357с.
7. Баданина Л.П. Адаптация первоклассника: комплексный подход / Л.П. Баданина. – М., 2007.
8. Безруких М.М. Ребёнок идёт в школу / М.М.Безруких, С.П.Ефимова. - М.,2000.
9. Безруких М.М., Ефимова С.П. Знаете ли вы своего ученика? - М. 1991. просвещение, 1991
10. Белавина О.В. Одаренные дети: проблемы адаптации / О.В. Белавина // Психологический журнал. – 2010. – № 1.
11. Битянова М. Р., Азарова Т. В., Афанасьева Е. И., Васильева Н. Л.Работа психолога в начальной школе. - М.: Изд-во «Совершенство», 1998 г. 10. Большой толковый психологический словарь: В 2Т: Пер. с англ. / Сост. Ребер А. - М.: Вече: АСТ, 2000. - Т.1: А-О; Т.2: П-Я.

12. Битянова М.Г. Организация психологической работы в школе. - М., 1997. 8. Битянова М.Г. Адаптация ребенка в школе. М, 1998г.
13. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте / Л.И.Божович. - М., 1968.
14. Божович Л.И. Психологические вопросы готовности ребенка к школьному обучению / Л.И. Божович. – М., 1995.
15. Большой психологический словарь. – М.: Прайм-Еврознак, 2003. – 672 с.
16. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика: Учебное пособие / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб.: Питер, 2008.
17. Варламова А.Я. Школьная адаптация / А.Я. Варламова. – Волгоград, 2005.
18. Венгер А.Л. Психологическое обследование младших школьников / А.Л. Венгер, Г.А. Цукерман. - М., 2003.
19. Венгер Л.А. Готов ли Ваш ребёнок к школе? / Л.А.Венгер, А.Л.Венгер. - М., 1994.
20. Возрастные особенности учащихся и их учёт в организации учебно-воспитательного процесса / под ред. В.В.Давыдова, Д.Б.Эльконина. - М., 1980. 15.Выготский Л. С. Детская психология // Собр. соч.: в 6 т., т. 4. - М.: Педагогика, 1984.
21. Гамезо М.В. Возрастная и педагогическая психология / М.В. Гамезо. – М.: МГОПУ, 1999.
22. Гильбух Ю.З., Коробко С.Л., Кондратенко Л.А. Готовность ребенка к школе / под ред. Максименко, О. Плавник / Ю.З. Гильбух, С.Л. Коробко, Л.А. Кондратенко. – М.: Гавник, 2004.
23. Горянина В.А. Психология общения: Учебное пособие для студентов высшего учебного заведения / В.А Горянина. – М., 2009. – 390 с.
24. Дипломная работа по психологии: Метод. рекомендации для студентов дневной и заочной формы обучения непсихологических специальностей. - Магнитогорск: МаГУ, 2000. 17.Дорожевец, Т.В.

- Диагностика школьной дезадаптации / Т.В.Дорожевец. - Витебск, 1995.
25. Каган В.Е. Психогенные формы школьной дезадаптации // Вопросы психологии. - 1984. - №4.
 26. Ковалева Л.М., Тарасенко Н.Н. Психологический анализ особенностей адаптации первоклассников к школе // Начальная школа. - 1996. - №7. - С.17- 20. Кочубей Б., Новикова Е. Детские тревоги: в школе и дома// Семья и школа. - 1998. -№ 3.
 27. Кравцова Е.Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе / Е.Е. Кравцова. – М., 1983.
 28. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции / Леонтьев А.Н. - М., 1971. 23. Лурия, А.Р. Нейропсихология памяти / Лурия А.Р. - М.: Педагогика, 1974.
 29. Лескова-Савицкая А.А. Проблема адаптации первоклассников к школе: Методические рекомендации для школьных психологов / А.А. Лескова-Савицкая. – Одесса, 2001.
 30. Лусканова Н.Г. Диагностика школьной дезадаптации. Для школьных психологов и учителей начальных классов системы компенсирующего обучения / Н.Г.Лусканова - М., 1995.
 31. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студ. Вузов / Мухина В.С. - 4-е изд., стереотип. М.: Издательский центр «Академия», 1999.
 32. Мухина В.С. Детская психология / В.С. Мухина. - М.: ООО АПРЕЛЬ Пресс, 2000.
 33. Никоненко В.К. Адаптация первоклассников к школе / В.К. Никоненко. – М., 2010.
 34. Новейший психолого-педагогический словарь – Минск: Современная школа, 2010. – 925 с.
 35. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. - М.: Тривола, 1995.

36. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. - М.: ТЦ Сфера, 2001.
37. Особенности психического развития детей 6 - 7 летнего возраста. /Под ред.Д.Б. Эльконина, А.Л. Венгера / М. 1988. Психолог в детском дошкольном учреждении: Методические рекомендации к практической деятельности. / Под ред. Т.В.Лаврентьевой.- М.: Новая школа, 1996.
38. Подласый И.П. Педагогика: учеб. / И.П. Подласый. – М.: Высшее образование, 2008.
39. Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной: Учебник для студентов высших и средних специальных учебных заведений. - М.: ТЦ «Сфера», 2000.
40. Психология развивающейся личности Под ред. А.В. Петровского. - М.: Педагогика, 1987.
41. Сиялов А.А. Эй ты, параноик!!! (О психотипах личности и диагностике акцентуации характера детей и педагогической помощи им). - М.: Новая школа, 1994.
42. Ульянова Т.Л. Школьная дезадаптация и связанные с ней трудности в общении / Т.Л. Ульянова. – М, 2011.
43. Ускова С.А. Психологическая готовность ребенка к школе. / С.А. Ускова. – М.: СФЕРА, 1998.
44. Хромов А. Б./под ред. А.В. Павловой: методическое руководство д.психологов «Прогностическая диагностика эмоциональной сферы детей адаптированным цветовым тестом», Курган 1997.
45. Шинтарь З.Л. Введение в школьную жизнь: пособие для студентов пед. вузов. / З.Л. Шинтарь. – Гродно: ГРГУ, 2002. – 263 с.
46. Школьная дезадаптация // Школьный психолог. - 2000. - № 12.
47. Эльконин Д.Б. Детская психология. / Д.Б. Эльконин. – М., 1960.

48. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д.Б. Эльконин // Избранные психологические труды. - М. 1989.

ДОДАТОК А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, _____, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;

- нульової толерантності до академічного плагіату;

- моральних норм та правил етичної поведінки;

- толерантного ставлення до інших;

- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

17.04.2021

(дата)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

Додаток Б